

NOTE

POVESTIRILE LUI ADRIAN ZOGRAFI

HAIDUCHI

Intr-o pagină autobiografică, Panait Istrati mărturisește că : „în adolescență, zilele de foame și hoinăreală alternau cu lectura pătimașe a *Haiducilor* noștri“, care, „deparie de-a fi legendari, sînt tot ceea ce poporul nostru a putut să aibe mai adevărat, în dure-roasa lui istorie. Legenda — ușor de recunoscut și de înlăturat — nu începe decît acolo unde povestitorul, în generozitatea sa, își face o plăcere în a atribui acestor justițieri populari isprăvi fantastice, unde cauza dreptății iese, mai totdeauna, biruitoare“. Și ca o concluzie, el adaugă : „(...) la această școală a Frumosului, unit cu nevoia de dreptate, s-a format spiritul meu. Arta s-a mărturisit ochilor mei, sub o înfățișare potrivită cu temperamentul meu și nădejdiile unei omeniri obidite“¹.

Era, deci, firesc ca *haiduci* să-și albe un loc de cinste în opera sa, mai precis, în ciclul „Povestirile lui Adrian Zografi“, pe care li va și încheia cu volumele *Présentation des Haidoucs* (*Haiducii*, titlu dat în românește de autor) și *Domnița de Snagov*.

Panait Istrati le anticipează prezența în volumul *Moș Anghel*, unde va include în final povestirea *Cosma*. („...familia noastră, spune el, numără un strămoș haiduc, *Cosma*, nume ce nu figurează în galeria haiducilor“).

Intr-o scrisoare² adresată lui Romain Rolland, el se explică astfel : „În *Cosma* nu voi face decît să anunț *Haiducii*, povestire din care îți vei putea face o idee precisă despre ei, deși incompletă. *Cosma* îmi va sluji să răstorn atmosfera sumbră din *Moș Anghel* și să creez un echilibru, printr-o explozie de viață...“

¹ Panait Istrati, *Cum am devenit scriitor*, Craiova, Scrisul românesc, 1981, p. 295.

² Scrisoare datată 8 ianuarie 1924.

În aceeași scrisoare, Panait Istrati dă în continuare unele amănunte asupra ceea ce îi va continua opera, după apariția lui *Moș Anghel*: „(...) Al treilea și ultimul volum al ciclului «Viața lui Adrian Zografi» se va numi *Haiducii*, —tineri revoltați din România, în timpul ocupației greco-turcești. Ei își părăseau casele și se refugiau în păduri, înarmați, hrăniți și încurajați de populația satelor. De-acolo, năvăleau peste asupritori — oameni ai stăpînirii sau simpli spoliatori și satiri — pe care-i sugrumau și-i jefuiau. Banii mergeau în popor. Acești răzbnători populari mergeau ei înșiși adesea la spinzurătoare sau piereau în luptele cu *potera*, armată de lefegii care urmărea pe haiduci.

Ceea ce voi scrie, nu va fi nicidecum o povestire fidelă și patriotică, ca *Haiducul* Elenei Văcărescu, scris în limba germană... Legenda ne transmite o duzină de atari figuri, însă mai idealizate, înfrumusețate și monotone. Eu mi-i închipui altfel. Puțin îmi pasă de legendă și de patriotarzii români, care vor protesta din răspuneri că am desfigurat legenda haiducilor. Eu voi scrie despre ceea ce a fost omenesc în acești haiduci.”

La sfîrșitul lui ianuarie, volumul *Haiducii* era aproape terminat. Își modifică planul, în continuare, al epopeii *Haiducilor*: „Vor fi două volume: *Présentation des Haidoucs* (aproape gata). Autorul este inexistent, Adrian dispărînd de la primele rînduri ale cărții. Irimia este cel care povestește, iar haiducii se prezintă singuri, unul după altul. Cît este de greu, prietene, să-l ții pe cititor cu respirația tăiată! Al doilea volum va fi alcătuit din două părți: 1. *Plecarea haiducilor* (faptele, luptele și speranțele lor) și 2. *Înapoierea haiducilor* (declinul, înfrîngerea și căderea lor).“¹

Anul 1925 cuprinde evenimente de mare importanță pentru biografia scriitorului nostru, care îl obligă să întrerupă scrierea părții a doua a *Haiducilor*. Mai întîi, aniversarea a șaizeci de ani de viață ai lui Romain Rolland; prietenii-rollandiști iau inițiativa unui volum omagial: *Liber Amicomon Romain Rolland* și Georges Duhamel îl invită să colaboreze. „Mi-am spălat fața și mîinile, și am trăit una din zilele și nopțile rare ale vieții mele, scriind mărturisirea *Les trois phases de mon Romain Rolland*“², care punctează însemnătatea operei și a prieteniei cu marele scriitor francez, în apariția noului Gorki al Balcanilor, pe firmamentul literaturii universale.

¹ Scrisoare către Romain Rolland, datată 31 ianuarie 1925.

² Scrisoare către Romain Rolland, datată 9 iunie 1925.

În toamna aceluiași an, se reîntoarce în patrie, după o absență de aproape zece ani. Pregătirea acestei călătorii, traducerea lui *Moș Anghel* în limba română¹ și scrierea volumului *Trecut și Viitor*, debutul său ca scriitor român, îl absorb pe de-a-ntregul.

Primul volum *Haiducii* (*Présentation des Haidoucs*) apare la sfârșitul lui iulie 1925. Romain Rolland se grăbește să-i împărtășească entuziasmul și prețuirea într-o scrisoare², pe care o reproducem integral, pentru frumusețea și justetea adevărurilor din cuprinsul ei :

„Cu toate că haiducii sînt departe de noi, cei din Occident, (să urmărești cu răbdare, pînă la sfîrșit, fraza mea) :

cu toate că aceste povestiri ne readuc, în aparență, la romanticismul din epoca Misolonghi-ului ;

cu toate că mi-e dor de povestirile despre dumneata însuși, despre viața dumitale, despre prietenii dumitale, pe care le am la inimă, din ziua cînd mi-ai încredințat, odinioară, cîteva relicve ;

cu toate că nu există un «cu toate că» ce ar putea rezista, îți mulțumesc pentru frumosul volum ce mi-ai trimis și care m-a delectat : este o nouă capodoperă, iar dumneata un geniu înăscut.

Nu aș vrea să-ți succesc capul, nici să te fac să abuzezi de prodigioasa dumitale virtuozitate, dar, fie că mă înșel sau nu, trebuie să spun ceea ce gîndesc : ești singurul geniu al povestirii, al frumoasei povestiri, al nuvelei, al prozei artistice, pe care-l recunosc în literatura actuală. Dar, caută să uiți toate acestea, ca să-ți păstrezi neconținut felul dumitale puternic, care se desfășoară pentru propria satisfacție și nu pentru gloria literară, care e firavă și bolnăvicioasă.

Volumul acesta e mai bine încheiat... Această suită de nuvele cîștigă, tocmai prin faptul că este legată într-un mănunchi (și aceasta e noutatea în cărțile dumitale, unde uneori spicul era mai frumos decît mănunchiul) ; ele formează o puternică unitate, iar finalul (*geneza și replica sa*) e neașteptat (prin logica sa), e o lovitură de geniu, zguduitoare și tragică.

N-ai nevoie «să-ți găsești drumul», cum mi-ai scris pe exemplarul dăruit. Adevăratul mare poet își urmează drumul, fără a-și

¹ *Moș Anghel* va fi o operă românească. (Scrisoare către Romain Rolland, datată 6 iulie 1925.)

² Scrisoare datată 6 august 1925.

da seama că l-a și găsit. Dumneata ești pe acest drum. Mergi înainte ! Pentru oamenii de rațiune, și nu pentru creatori, ținta e în afară. Ținta dumitale e în dumneata. Drumul ți se deschide în față și se desfășoară, pe măsură ce-l străbați. „Avanti Istrati !”

Criticul danez de renume european, *Georg Brandes*, aprecia că „Povestirile lui Adrian Zografi” ne reamintesc de literatura sagaurilor din Islanda. Oricât de ciudat ar părea, la haiducii români ni se dezvăluie o stare de prospețime sufletească și de cruzime mai mare decât la islandezi, ce se trag din vikingii de-acum o mie opt sute de ani”¹.

Georg Brandes era un înfocat admirator al operei brăileanu-lui nostru. „Eu însumi, îi scrie într-o scrisoare (1 august 1925), sînt un fel de haiduc. Numai că, pentru mine, dreptatea și adevărul sînt unul și același lucru”. Despre „seria Povestirilor” afirmă că : „Într-însa se află esențialul : *flacăra*”, iar despre cartea *Haiducii*, o socoate „mai puțin surprinzătoare decât *Chira Chiralina*”.

În țara noastră, literatura haiducilor a ocazionat o gamă largă de aprecieri, de la cele mai entuziaste pînă la totala subapreciere :

Nicolae Iorga : E nota lui *Ghiță Cătănuță*, a lui *Radu Anghel* și al lui *Bujor Haiducul*. D. Steinberg, din Șelari, și-ar recunoaște, dacă ar ști francezește, editura. Numai că noi am isprăvit o întreagă generație cu N. D. Popescu. Că el învie în Franța, poate fi regretabil pentru gustul francez ; pentru noi, însă, înviatul nu mai prezintă nici un interes. („Ramuri”, Craiova, 15 iunie — 1 august 1924.)²

E. Lovinescu : Unii compatrioți au văzut în scriitorul brăilean un povestitor de haiduci, crescut în umbra venerabilă a lui N. D. Popescu. Romain Rolland văzuse în el un urmaș autentic al lui Gorki. Asemănări exterioare : nici haiducul național, nici va-

¹ *Panaît Istrati*, „Social-demokraten”, 2 iunie 1926.

² Posteritatea îi va ierta lui N. Iorga aceste aprecieri obtuze și vădit pătimase. Pentru că, tot el, la moartea lui Panaît Istrati, a scris acel extraordinar necrolog, unde, căindu-se că l-a ultragiât cîndva, recunoaște că vagabondul brăilean a fost „cu cruzime batjocorit”, „aruncat în slăvi, la care nimeni dintre ai noștri nu s-a ridicat”, „aprig în luptă, sfidător de opinie publică, părăsitor de țări și răsturnător de lume, cu puterile unui real talent care vrăjea tocmai prin lipsa a ce dă — și a ce strică — acea cultură generală, de care l-a lipsit soarta”. („*Neamul românesc*”, 18 aprilie 1935) (n. e.).

gabondul rus nu constituie elementul esențial al literaturii lui Istrati. Firul legăturii se urcă, mai de grabă, spre povestitorii orientali ai celor *O mie și una de nopți*: literatură de miraculos și de invenție, de aventuri fără preocupări psihologice și etice, literatură ce se îndreaptă spre curiozitatea mereu deșteaptă și mereu nesațisfăcută, fără intenții artistice, literatură modernă, nepăsătoare, pătrunsă de o ataraxie universală, fatalistă deci, clasică oarecum prin mulțumirea de sine, proaspătă totuși prin naivitatea cu care sînt privite întîmplările vieții (*Istoria literaturii române moderne*, vol. II, editura Ancora — S. Bervenisti, 1926)

Camil Petrescu: S-a spus, cu miere și cu sare în frază, că Panait Istrati ar fi un simplu povestitor de «vieți de haiduci», care a cucerit străinătatea datorită farmecului exotic și subiectelor înseși [...]. Cine judecă însă așa, e un năuc al valorilor, al bogățiilor artei [...]. Acestor subiecte stupide, Panait Istrati le-a dat o substanță sensibilă, o plasticitate de o vigoare rareori ajunsă în literatura universală. Anumite fapte și portrete haiducești au căpătat sub pana lui o măreție cu ADEVĂRAT homerică [...]. Dar pentru făcut aceste constatări, e timp nesfîrșit, căci opera lui Panait Istrati e sortită multor veacuri, și oamenii viitorului nu-și vor mai închipui, probabil, că așezîndu-se cu ura lor pe un cadavru, acoperă și sufocă o parte din geniul speciei însăși („Gazeta“, 19 aprilie 1935).

Perpessicius: Povestitor înnăscut, din marea familie a povestitorilor orientali, așa cum l-a intuit și definit Romain Rolland, în prefața *Kyrei Kyralina*, Panait Istrati se dovedește în cursul întregii lui opere — nicăieri însă cu mai multă pasiune, cu mai multă culoare și cu mai multă spontaneitate ca-n întîiul ciclu, în acele *Povestiri ale lui Adrian Zografi*, sau, pe numele volume-
lor: *Chira Chiralina*, *Moș Anghel*, *Haiducii* și *Domnița din Snagov*.

Ciclul acesta, care prefigurează pe cel de-al doilea, a adevăratei Odisei a lui Adrian Zografi, este oarecum călătoria lui imaginară, pe care Panait Istrati o face, în tovărășia eroilor săi, întîi pe drumurile patriarhale ale pămîntului nostru și, după aceea, pe drumurile și somptuoase, și de pierzanie ale Orientului.

În realitate, cînd cauți bine, toată țesătura aceasta de aventuri e rezultatul unei fuziuni dintre cele mai fericite între eposul nostru popular și eposul oriental al celor *O mie și una de nopți*. [...]

A fi înălțat pe eroii cîntecelor noastre bătrînești și din figuri schematizate oarecum, ca niște fresce bizantine ale istoriei noastre sociale, a-i fi promovat în planul epopeilor orientale și homerice, iată ceea ce a izbutit Panait Istrati, iată originalitatea lui în conspectul literaturii noastre naționale.

Eroismul acestor haiduci, ai soartei și ai codrilor, împătimiți de libertate și onoare, chiar cînd e vijelios și năpraznic, păstrează o ținută, o demnitate, o nobleță, pe care o întîlnim numai în marile creațiuni homerice. Vorba lor e cumpănită și aleasă, pentru că-n ea picură înțelepciunea veacurilor. [...]

Literatura lui Panait Istrati este literatura unui suflet, a unei inimi mai curînd, a unei sensibilități, profund umanitare, (...) și din pricina aceasta literatura lui a încălzit inimile cititorilor, prin omenscul întîmplărilor și simplitatea cu care sînt înfățișate. Mai mult decît celelalte sentimente, ceea ce a ținut Panait Istrati să consemneze în paginile cărților lui — și chiar în cele extraordinare ale haiducilor — sînt bătăile inimii, omenia, bunătatea, spiritul samaritean. Inima este în centrul acestui personal sistem solar al operei lui. („Revista Fundațiilor“, iunie 1942.)

Al. Piru: În *Présentation des Haïdoucs*, haiducii definiți ca „prieteni ai omului liber“ și „justițieri ai nedreptății“ își povestesc fiecare isprăvile (fără să vrea, desigur, autorul uzează de tehnica nuvelei italiene, a *Decameronului*, care e și aceea a *Halimalei*) [...]. Această operă a lui Panait Istrati este comparabilă cu *Hanu Ancuții* de Mihail Sadoveanu, evident scriere mai rafinată artistică și de un umor ce lipsește scriitorului brălleian. Însă echilibrul povestirii, desfășurarea în cadență dramatică a epicului, exactitatea gesturilor lumii primitive, ceremonia prezentării eroilor, sînt și la Panait Istrati remarcabile. („Viața românească“, februarie 1957.)

Adriano Tilgher: Totul este limpede, totul este simplu în aceste povestiri și, totuși, totul este grav și adînc, totul are accentul serios al destinului și freamătul eternei neliniști umane. Figurile au caracterele realității celei mai precise și totuși răsar dintr-o atmosferă palpabilă de vis. Este epopeea modernă în chip de povestire orală, poporană, avînd drept eroi, vagabonzi însetați de aventuri și doruri ce-i poartă din țară în țară, fără odihnă, hetaire frumoase și senzuale, haiduci inimoși și generoși pe care împilarea puternicilor i-a împins spre munte și pădure, cruzimea

soartei, dorul de-o viață mai bună și simpatia pentru țăran și umil.

Personajele lui Istrati sînt fapte create de-o fantezie în care simțul tragic al vieții unui Gorki s-a împlinit la vîntul cald, venit dinspre magicul Orient. Un penel sobru și puternic evocă, în trăsături de neuitat, lacurile, bălțile, pădurile, munții și cîmpiile dunărene. („La Cultura”, 15 decembrie 1927.)

Henri Barbusse : [...] autor magnific al *Haiducilor și Codin* și al atîtor alte cărți, care au căzut ca niște bolizi în literatura burgheză, este el, Panait Istrati, unul de-ai noștri ? Noi, ceilalți, revoluționari și comuniști, așa l-am socotit totdeauna... Și chiar atunci cînd anumite atitudini ale acestui spirit, de-o independență feroce, sălbatică, erau exploatate împotriva disciplinei revoluționare. [...] Nu-i spus îndeajuns că literatura *Haiducilor* aduce doar un realism simplu, greu și vast, care modelează în chip puternic imaginea compactă a speciei umane. În paginile lor respiră un suflu de reînnoire socială, generat nu atît din cauza calităților sau defectelor ce strălucesc în personajele lui Istrati, uneori epice sub înfățișarea lor aspră. Această tendință social-umanitară se răsfrînge dintr-o luptă pentru ridicarea mulțimii la locul pe care trebuie să-l aibe în destinele sociale. [...]

De-acum încolo, aceste milioane de îngenuncheați și exploatați își cer locul lor în omenire și sînt pe punctul de a-l obține. Dezrobirea va veni de jos, adică din imensul rezervor uman, și pe bună dreptate, pentru că aici este sălașul muncii temelnice și de reîmprospătare a vieții generale.

Aici talentul puternic și încrezător al lui Panait Istrati este revoluționar. [...] El simbolizează echilibrul și umanitate. („L'Humanité”, 18 mai 1928).

Louis Guillaume : Într-una din cărțile sale cele mai epice (*Haiducii*), Istrati ne prezintă, în „Peștera Urșilor”, din Valea Întunecată, mai multe tipuri de haiduci, care nu sînt poate decît diferite incarnări ale aceluiași personaj — Panait Istrati — în diferite etape de evoluție. Iau astfel cuvîntul : haiducul egalitar, haiducul individualist și haiducul dezamăgit.

Primul este revoltatul cu suflet generos și pasionat. Al doilea este haiduc numai „pentru haiduci”. Iar al treilea n-are nici entuziasmul primului, nici egoismul celui de-al doilea. „Sînt haiduc,

ca să-i apăr pe sclavi. Am îndurat deseori frica. Îmi spuneam : la cîmpie sau în codru, peste tot se află stăpîni care asupresc". [...]

Se află aci, cu siguranță, propriile frămîntări și ezitări ale lui Istrati, dialogul său lăuntric. Și, fără nici o îndoială, filozofia lui Adrian Zografi : să lupți, fără speranță de succes sau recunoștință, pentru dezrobirea totală a Omului. (*Méditerranée*, ianuarie, 1936).

Monique Jutrin : Istrati se străduiește să re-creeze culoarea locală, pitorescul de altădată, împrumutînd de la baladă decorul, cadrul istoric și miturile sale, însuflînd personajelor frămîntările unui om din secolul XX, concepția autorului despre dreptate și revoltă. *Haiducul* devine astfel un erou tipic istratian : luptător independent, dăruit în mod sălbatic libertății. [...]

În locul personajelor stereotipe ale baladei, el aduce ființe omenești, care, departe de-a fi eroi perfecți, au toate slăbiciunile și contradicțiile umane : „Să umanizez drama, să îndepărtiez eroismul umflat peste măsură, să temperez donchișotismul acțiunii, să le acord eroilor partea lor de slăbiciune și scăderi omenești, iată ceea ce am încercat să fac”¹.

În gloata acestor haiduci, rînd pe rînd egoiști și altruști, Istrati se caută pe sine. Revolta lui, transpusă, hrănită de povestiri fabuloase, de amintiri și lecturi, își găsește încarnarea cea mai vie în haiducul în afara legii (*Cosma*), revoltat (*Irimia*), patriot ca misterioasa *Floarea Codrilor*.

„Apariții din poveste ?” Ele par, mai degrabă, acele gravuri populare care l-au făcut să viseze în copilărie.

Istrati împrumută folclorului, miturile și temele sale ; limba-jul său este îmbibat cu expresii de factură populară. Dar, degajîndu-se de cadrul strîmt al folclorului, el transcende aventura haiducă, dîndu-i o dimensiune nouă : sensul tragic al oricărui destin omenesc. Recreînd atmosfera baladei, Istrati își regăsește su-flul dramatic. (*Panaît Istrati, un chardon déraciné*, Paris, Mener, 1970, p. 190—191).

¹ Scrisoare adresată actriței Andrée Ducret (30 noiembrie 1932), căreia îi trimite scenariul de film asupra *Haiducilor*, versiune prescurtată a celui scris, cadru cu cadru, pe cînd se afla în U.R.S.S., circa 120 pagini, rămase la studioul Vufku, din Crimeea. Scenariul trimis actriței Ducret, la cererea ei, trebuia să-l realizeze regizorul Pabst. Nici acesta, nici acela din Crimeea n-au fost transpuse pe ecran. În revista „Film”, (ianuarie 1957) Mihai Dragomir a publicat scenariul trimis actriței Ducret.

Roger Grenier: Noțiunea de *haiduc* corespunde nu numai viziunii filozofice și poetice a lui Istrati asupra lumii și a societății, ci însăși naturii sale. El era un revoltat care nu suporta nici o opreliște, ceea ce l-a împins să vagabondeze în spațiul Mediteranei. A fi un om liber, iată întreaga filozofie a haiducilor. Întâlnim în opera lui tirade perfect libertare. Adică o fundamentală opoziție față de orice opresiune, de tot ceea ce îngrădește pe om, împotriva chiar a lui Dumnezeu și a naturii, împotriva oricăror constrângeri morale. (*Cahiers romains d'études littéraires*, București, Univers, nr. 1, 1981)

Încheiem aprecierile critice, cu propria... apreciere a autorului, aflată într-una din paginile confesiunii *Trecut și Viitor* :

„Eu mă adresez omului pentru care viața e o luptă aprigă, din ziua când a ieșit de pe băncile școlii primare, așa cum s-a întâmplat cu mine, a omului care se zabate în ghearele acestei vieți și care caută scăpare. Lupta aceasta e de două ori aprigă, căci ea e dusă, în același timp, cu legile firii și cu cele create de om. Împotriva celor dinții nu putem aproape nimic [...]. Dar iată că mine năvălesc *Haiducii*. Simțirilor omenești de totdeauna li se adaugă revolta de totdeauna a luptătorului pentru dreptate. Patimi oarbe și năzuinți conștiente sînt închise în același cuptor și arse pînă la topire. Aci, nedreptatea veșnică a omului e luată de piept și ținută în văzul tuturor.

Nu dau problemei nici o soluție splîndescă, nu consfîntesc nici o metodă în dauna alteia, căci, pentru mine, nedreptatea veșnică a omului nu e o șaradă pe care o rezolvi petrecînd, dar consfîntesc, în schimb lupta eternă a ființei umane cu semenul său, născut lup”.

Reper bibliografice: Din povestirile lui Adrian Zografi: *Haiducii*, București, editura Cugetarea, f.a. (Traducere de I. Neagu-Negulescu); *Haiducii (Povestirile lui Adrian Zografi)*, București, editura Vremea, 1943. (Traducere de Alexandru Talex); *Opere alese III*; *Prezentarea Haiducilor*, București, Editura pentru literatură, 1967, ediție bilingvă. (Traducere de Eugen Barbu. Note de Al. Oprea); *Prezentarea Haiducilor, Domnița din Snagov*, București, Editura pentru literatură 1969, colecția „Biblioteca pentru toți”. (Traducere de Eugen Barbu); *Haiducii, Domnița din Sna-*

gov, București, editura Militară, 1971, colecția „Columna”. (Traducere de Eugen Barbu.)

Ediții originale și reeditări în Franța : Les Haidoucs. I. Présentation des Haidoucs (Les récits d'Adrien Zograffi), Paris, éditions Rieder, 1926, col. „Prosateurs français contemporains” ; Présentation des Haidoucs, în vol. Oeuvres de Panaït Istrati I. Les récits d'Adrien Zograffi, Paris, Gallimard, 1968 și 1978 ; Les Haidoucs Paris, Gallimard, 1983, col. „Folio”.

DOMNITA DIN SNAGOV

I have not been able to find any other references to this work, but I have found a number of references to the work of the same author, which I have not been able to find in the original. I have not been able to find any other references to this work, but I have found a number of references to the work of the same author, which I have not been able to find in the original.

trăgaci I"

închis ochii și chiar după aceea...

I have been thinking about you very much lately, and wondering how you are getting on. I hope you are well and happy. I am still the same old me, but I have learned a few things along the way. Life is full of surprises, and I try to embrace them all. I love my work, and I feel lucky to be able to do it every day. I also enjoy spending time with family and friends. It's important to have people who care about you. I hope you are doing everything well. Give my love to everyone. I'll be in touch soon.

Your friend,
John Doe

Acesta, pe de altă parte, o rememorează în exilul citi-
torului, în posesivitate, nu numai afirmată la Parat. Într-o că a

riile, iar persoanele implicate — care ştiau ce documentaţie enormă vor avea să cadă asupra pieşei — mi-au spus că «marca presă» ar dori, în locul marilor mele, «lăpto mai importante»¹.

Atunci, de ghes eu pentru opera mea scazu prescurtai ceea ce aveam de spus asupra marelui şi mărturisesc că am scris *Domniţa din Snagor*, cu putina înţelegere de inimă.

Dealtfel, la ce m-am săvârşit? Ca să-mi înveselesc cititorii? Au ştiut încă pentru mine ca asta. Să-i înduiosez? Da! e ceea ce mi-a plăcut, din vreme ce Occidentul se înduioşază mai lesne de cocheterie de pe buze şi scapă buşonfaris, pe câte amecăniţe bogate le rădăcesc prin locurile de noapte din Montmartre, de barbati care isi stăpânesc pentru o sută de mii de franc, pe muni, să-şi ia şi să-şi ceară tot ce nu tulbură sinea stăpînitorilor acestei lumi.

Iată ce aveam de spus.

Şi acum dintr-un cititor român, care s-a născut în România, vreau să se ştie că eu l-am scris în România, secundar, pentru că eu nu dacă mă vor părăsi.

Ziarul „L'Humanité” (19 septembrie 1926) şi „L'Œuvre” (13 octombrie 1926) au avut în prefaţă, de pomană ca însă te grosolane pe rătăcitul postolul greco-bulgar al „umanitarismului”, „salutăm” „republica” etc. cerînd confiscarea cărţii şi interzicerea de a-l mai lăsa să revină în ţară.

Cititorilor, lucrarea primită favoabil, *Domniţa din Snagor*, în care da un răspuns la ceea ce putina politica pune stavila referindu-se la Voievodul „cruşcă” care cele naşdă obiect şi care are cele naşdăscărit pentru vacanţele de iarnă şi toamnă.

Şi Ioan Cioculescu: *Domniţa din Snagor* nu este la nivelul celorlalte romane ale lui Panait Istrati.

Aceasta *Domniţa* scade la lu' Căsmăciului dar certezană rana şi ea dăna şi cu Cuză (Alexandru Ioni), heaata şi caste-lada, fadit tade... U'nă principateană croacă şi mărirea, fine de domeniul fanteziei. Romanul pretinde a resuscita începuturile noastre istorice (ca Său) pe esaf dăja, acesta flagit! Fantezia legată mă la demoralizări, nu trăieşte decît pe un pînă pînă, legătura ei cu realitatea nu este decît promiscuitate []

¹ Ziarul „L'Humanité” publica un protest, în legătură cu fapta-delegile denunţate la miting.

ver, col. „Prosateurs français contemporains“, 1926 ; *Les récits d'Adrien Zograffi. Les Haidoucs II. Domnita de Snagov*, Paris, Ferenczi et fils e. r. v. s. 1934 col. „Le livre moderne illustré“ (Bis en couleurs, Valentin Campanon) ; *Domnita de Snagov*, in vol. *Oeuvres de Panait Istrati I. Les récits d'Adrien Zograffi*, Paris, Gallimard, 1968 et 1978 ; *Domnita de Snagov*, Paris, Gallimard, 1983, col. „Folio“.

ADOLESCENȚA LUI ADRIAN ZOGRAFI

MIHAIL

În toamna lui 1927, Pătruleț se refugie la
Haiduceni, județul Iași, unde, în curând, el
fințează o societate literară, care are ca scop să rea-
lizăm o revistă literară, în care să publicăm
doar opere de mare valoare artistică și
literară. În acest scop, el a scris și a publicat
câteva articole în revistă, care au fost bine
primite de cititori. Totuși, el nu a putut
realiza revistă, deoarece nu a avut suficient
sprijin financiar. După ce a vădit că nu
poate realiza revistă, el a decis să se
concentreze pe scrierea de romane și
nuvele.

În toamna lui 1927, Pătruleț se refugie la
Haiduceni, județul Iași, unde, în curând, el
fințează o societate literară, care are ca scop să rea-
lizăm o revistă literară, în care să publicăm
doar opere de mare valoare artistică și
literară. În acest scop, el a scris și a publicat
câteva articole în revistă, care au fost bine
primite de cititori. Totuși, el nu a putut
realiza revistă, deoarece nu a avut suficient
sprijin financiar. După ce a vădit că nu
poate realiza revistă, el a decis să se
concentreze pe scrierea de romane și
nuvele.

Pătruleț a scris și a publicat câteva romane
și nuvele, care au fost bine primite de cititori.
În prezent, el este în plină activitate literară.

Scrierile lui Pătruleț au fost publicate în 10 numere, 1927.

Și tot Romain Rolland este acela care revine asupra calității revocării lui *Mihail*. „Am recitit *Mihail*. Ce tare s-a zădărnici. Te deosebești de toți cei care scriu în prezent, mai ales prin *temperatura interioară*. Și nu numai în Occident, ci chiar în Rusia și Orient. Dacă vei izbuti să concentrezi acest foc interior, în cât mai puțin spațiu, eliminând superficialul (valori de vorbă), apoi violența temutului clocotitor va arunca totul în aer. Nimeni și nimic nu va putea rezista. ...

Recitind *Mihail* m. s-a pălat că „artistic” din domeniul a făcut mari progrese. Punctul în valoare a episoadelor a dublat efortul”¹.

În ciuda pesimismului autorului, *Mihail* s-a bucurat de-o caldă primire în presa timpului. Desigur, cartea are unele puncte slabe și ele n-au fost trecute cu vederea:

Perpessicius: „Sensibilitate v.e. incandescență cum însuși o spune, inimă nedormită, în căutarea după altă viață. Într-un fel, Panait Istrati a voit să facă, în *Mihail*, elogial printr-un adăugiu și fetești ce l se pare cu pădurea la vârstă aceea a adolescenței, dar dovedită, că timpul și din referințe, al zonei. Căci penultima sa carte² adaugă amărăciunii, încuie ca sentimente altminteri, pe Mediterana și dezamăgirea unui *Mihail* ca totul schimbat și înstrăinat de sufletul lui.

Pornit din atât de nobile sentimente, *Mihail* păcătuiește tocmai prin excesul de comentarii sau cu înșes. cuvintele lui Istrati: „*Mihail* a plădat prost” marca cauză a printr-un. Ceea ce nu înșeamă, totuși, că de îndată ce părăsește comentariul însuși această carte îngala nu se ridică la nivelul celor mai bune din cârmăle lui. Dacă nu este, cu stilul unei naie convergențe, romanul printr-un, *Mihail* este, în schimb, romanul Brăila din vremea destul de îndepărtată, a războaielor ruso-turce din 1904. Și ori de câte ori a vorbit de Brăila în povestirile lui, fie în autobiografia sa, la fel cu autobiograful Andrei. Panait Istrati și-a simțit patetice înalte. (*Revista Fundațiilor Române*, ianuarie 1942).

Philippe Neel: „O prietenie de acest gen este, fără îndoială, apanajul sufletelor de elită. [] Prietenie fecundă, salvatoare. [] *Mihail* este rus și pentru a înțelege ceea ce ne aduce nouă această povestire, în personalitatea lui Istrati. am putea o categorisi „Primă întâlnire cu sufletul slav”. [] Această evoluție a lui Panait

¹ Scrisoare către Panait Istrati, datată 21 decembrie 1927.

² În lumea Mediteranei — rasarit de soare (n. e.).

Istrati, a cărei onoare pare a suferi, s-au recitorean la neli-
nistul său la de ce să ne supunem. Fetele e talentului sau sint
seduătoare. (Le Figaro, 13 oct. no. e 1927)

Adrian Tălăbă: "Iferul" mijloacelor sale se arată
Istrita de apă curgătoare, în care se vede și singurătate, de-
votat și curaj (Mihail) — "La Cultura", Roma, 15 de-
cembrie 1927.)

Într-o altă parte, Căpitanul (o bună concepție ca erou-zienc) este un bărbat în vârstă, care, în lipsa pasiunilor sale de război, este înclinat să se lase păcălit. Pentru el, viața afectivă nu se poate desfășura decât în condițiile unei căsătorii păcătoase, de la un capăt la altul, în jurul lui. Nu are nici o simțire de nevădărită, ele care, de fapt, este o simțire de nevădărită, de lipsă de resurse, sunt mereu în lipsă de resurse, de nevădărită, pentru o chestiune de principiu. De aceea, el este înclinat să se lase păcălit, în orice clipă. [.]

[illegible]

Repere bibliografice: Anghel, Eugen și, editura Cartea de aur a literaturii române (Alex), Opere alese Ale lui Mihail Eminescu (Mărcuș, 1970) (Traducere de Eugen Barbu)

Felicitati pentru scrierile sale, în special *Adolescence d'Adrian Zograff*, *Matinal*, *Les Enfants du jour*, 1977, *Oeuvres de Panait Istrait II*, *La jeunesse d'Adrian Zograff*, Colin, Mikhal, *Mes Departs*, *La Pecheur de sponges*, Paris, Gallimard, 1953 și 1978.

Un singur cuvînt, care ar părea nepotrivit oricui nu l-a cunoscut pe Panait Istrati, la largul lui, i se potrivea adevărat era diă-ză: În el, în stăruința lui, căutăm totă lumea cunoscută. „Însemnări ieșene” martie 1940)

Pe lângă scrierile lui, Panait Istrati „însuși poetul Bisericii”, în al său *Jurnal de lector* :

„*Nerantula* odată cu una din cele mai turbulente idile — și mă gîndesc la prima parte — a lui — este, în comparație cu cele mai bune poezii, din *Minuit* în sensul lui Baudelaire.

Nu colindă pe saul acesta din nou, ca de obicei, în viața lui, totuși, cu patul, cu vadașele, cu cămăra, cu cărțile sale, cu amabilele coțlecăi ale salafilor, și, în timp ce scrie, ascultă din bulețele culegătoare de gozuri pînă la urmă, cu ceana, cu silpavii cu barbă la Tristan Bernard, cum mîșcă o spate cu vînt și cu ploile de vară dezantente a J. P. și cu mult și cu puțin, cu o mîșcare, cu extracție copioasă, după mai mult de o Coctisă și de tîne al ei, de frunze cu baletul din vîntul și pe pînă și cu lupta inversanată a zmeilor — ne amintim de aceste detalii de viață, de mîșcări și de ritual, dictate de o simțire poeticească — au fost evocate cu mai multă poezie, dar este două cărți ale lui Panait Istrati.

Idila însăși această abine împartășită și finisată, *Nerantula*, Ilustrată împreună cu *Cindam Baragandă* și cu *Albatross*, simplă lătează patetica spre care se îndreaptă tot mai mult scrierul lui Panait Istrati.” (*Revista Fundatelor Regale*, iunie 1942)

În presa franceză au apărut numeroase comentarii din care îl alegem drept cel mai complet pe al lui Philippe Neri.

„*Nerantula*, în grecește înseamnă mic poet cal amant. Un name — așa cum spune și Roland — înțeles și tîrziu. Delicios și amant. Strălucitor și veninos.

Se află în această carte multe hîrte de scris, joacă de copii, certări și sărutări, dar, în același timp, și așa și adevărate. O fată căută tîrziu în paginile ei, cu tabuțurile ei de buclă sau geznălejdă cu inima sa generoasă, frenetică și naivă.

Nici data Panait Istrati n-a fost atât de oriental ca în această carte, în care simți adierea — ca un ecou — a *O mie și una de nopți*. Mica sacagită, care poartă soarele în galețele ei ca apă, Marco și Epaminonda, chinuți și fermecați de sărutările *Nerantulei*, împartite fratește, Aurel, schilodul cu inimă mare, numeroasele asprăv. și căderi ce se înnodau pe firul acțiunii, — toate acestea alcătuiesc o lume mai profundă, mai sinceră și mai dinamică decît a noastră. Și dacă rolul scriitorului este de a căuta omul,

dru Talex), *Diritti senza* în vol. *Chira Carolina și alte poezii*, București, Editura pentru literatură, 1937 (traducere de Alexandru Talex); în colecția *Lucrări alese* VII *Laadale năle*, București, Editura Minerva, 1943 (Versiune românească de Elena Barbu. Traducere literară de Vasile Covaș. Ed. și postfața și note de Al. Oprea)

Ediții originale și reeditări în Franța: Dirittissimo, în vol. *Mes Departs* Paris, Les Éditions G. Lemaire-N.R.F., 1928; *Dirittissimo* în vol. *Création de Panait Istrati II. La jeunesse d'Adrien Zograff* Paris, Calmann, 1968 și 1978

eveniment, care avea să aducă atât suferința, iar lor să le schimbe din nou cursul existenței.

Poziția acestor evenimente este abia o tîrzie din cauza-
sul conștient al dinamicelor sociale care s-au dat se a că
rătărilor este și desigur că nu trebuie să se considere că ar putea
decît așipit cu o anumită simțămînt al pericolului. Deși ex-
presiv și social acest lucru a dat la T. S. și la literatura de re-
pres un caracter prezent în basmul, care înălțat și bucurat și ca
un alt de se, a nevădit în afară de o simțămînt al simțămîntului
eroi narativ de convorbire în cel al născutului și al se-
siv al mulțimilor nu se uită cu asurînță. Pentru literatura de se
laestisă și se simțămînt al se simțămînt al se simțămînt al se
născutului și se simțămînt al se simțămînt al se simțămînt al se

[illegible]

Elian J. Fambert: A fost comparat adesea cu Gorki. Cred că Istiați este un povestitor mai bun decât Gorki, prin harul sentiment al povestirii [1]. Individul smaltă exasperat a unei jor-
niste este, care se amuza cu sexuatatea și evaziunea, cu abso-

care se înscut, trăgând apă din vasele și speanțele unui întreg
popor, cîntăc tema Ebraică, citată la 197, (*Lara t Istrate, un
chardon de racine*, Paris, Maspéro 1960 p. 266)

VIATA LUI ADRIAN ZOGRAFI

ÎN LUMEA MEDITERANEI — RĂSĂRIT DE SOARE

Penultimul volum al operei istorice este, se știe, prima sa călătorie în Egipt în „unica” noapte a lui 12 decembrie 1906, — statutul, cu emblema înestri al periplului sau mediteranean, ce avea să dureze timp de șase ani. Impresii din acea călătorie, mai cu totul pe mare, spre țărmul misterios al Egiptului, s’nt în manuscris într-un manuscris care n-a fost integrat în opera. *Evolution pendant la traversée*, scris în martie 1921 și trimis lui Romain Rolland, spre a se aprecia capacitatea de-a scrie și „înca în aer”, trăiește¹. Reținem din acest manuscris paginile dedicate marelui și restul impresiilor găsindu-se în paginile volumului *În lumea Mediteranei — Răsărit de soare*:

„O buza caldă mă treze din toropila dorminului clintit de la locul meu. Într-îl, obrazul și urechea de pe care s’colindă așchii așchii așchii și ascultă cu plăcere zvonul de apă ce se răzbată la burta lui. Se pare că ceva viu se află acolo. Așa spus că o inimă bate acolo, puțin cam repede galop. S’nt și nămolul, multă nevoie să mă lăpse obrazul și urechea de pe care s’colindă așchii așchii. Nu cumva erau însăși batutele vieții, așchii așchii așchii așchii așchii așchii și mă mîna către tînutul nestăvilit al mării, unde s’nt fi cunoscute? Sau poate că era însăși inima mării, nămolul care batea

¹ Manuscrisul se află la „Fonds Romain Rolland”, de la Paris. Textul a apărut într-o traducere anonimă în „Viața românească”, 1—2, 1967. Din păcate, traducerea este ilizibilă.

Răspunsul scriitorului francez, dat de către manuscrisul lui: „Am citit de două ori povestirea dumitale. Nu te nelăsa de mînceza dumitale. Ai greșeli mari, dar ușor de corectat. Esențial este că ai fost daruit cu un stil, în exprimare. Nici o îndrăzneală ca în scurt timp, înzestrat cum ești, vei reuși să-ți apropie ceea ce îți lipsește.”

bucurești îl extrag din R. mînia copilăriei sale, din soarele și din
din care sînt evocate și ne face să revădăm sărbătorile și bucu-
riile de tunc și în stînga lui. Prin extindere, această viziune
asupra omenirii Mediterane se va întinde și asupra altor țări.
Africa, Asia, Grecia, Turcia, plămîntele sale fascinează. De-a lungul
întregii sale viațe, el va călătorești de Orient și de prazia
lui. []

[illegible]

Recebeu o título de grande mestre da Ordem de São João de Portugal em 1900 (Ordem de Alexandre de Alexandre Talex.)

[illegible]

ISAAC, ÎMPINCHĂTORUL DE SIPAIA

În aprilie 1926, se petrece un fapt recunoscut în lumea literară: se reîntâlnește la Nisa cu scriitorul elvețian Romain Rolland, cine este Jehouda ? El este „necanoscutul misterios” pe când se afla în spitalul Crucea Roșie, amândoi se cunosc din vremea ceteasca opera lui Romain Rolland, spre a se găsi sufletește.

Se reînnoiește deci, o prietenie care s-a născut din cauza meinelor vieții și care se va zgătări în timp. Jehouda n-ar fi fost un „sărac” din Paris, ci un „franceză.”

Jehouda, de la care își ia numele, este un „sărac” din Paris, care a scris „Amintiri” (17 aprilie 1926) și „Genève” îi ia un interviu.

Romain Rolland, scriitor elvețian, este un „sărac” din Paris, care a scris „Amintiri” (17 aprilie 1926) și „Genève” îi ia un interviu.

Romain Rolland, scriitor elvețian, este un „sărac” din Paris, care a scris „Amintiri” (17 aprilie 1926) și „Genève” îi ia un interviu.

Și, ca în orice timp, are ce necesita să aibă, Romain Rolland :

— Nasul unui ovrei, care și a făcut datoria față de patrie, nu valorează, la Galați, mai mult decît douăzeci, și cinci de lei ? se întrebă Binder.

Și cum n-avea decît patruzeci și trei de ani, spuse, într-o zi, adresîndu-se nevestii :

— Știi, ceva, Lea ? O să plecăm în Egipt. Pentru toldea una ! În, voi făuri acolo la adăpostul unui legi drept. Rămîn, care mi-e dragă...

Și și-o fiară, grîtîie aceluia cîrzenii pe care o au sufletele tan-
cure, care nu confundă o pîmp nev-novotă cu stăpînii ei, as-
lată pentru ce, călătorul interesat să vadă lucruri românești, a putut să
gască, pe strada Khan Elk (sau Handak) la Alexandria dinan-
tea războaielor, ca mare o fiina intitulată „La dorbanțul român”,
cafenea-restaurant. Găsea, acolo bauturile naționale, cele mai spe-
ciale și majoritatea felurilor de mâncare românești, și cvreo-romi-
nești, printre care tîrnăci fierbinte, famosa mîtăci, și cea umplută
cvreiește neapăsată. Găsea, la mîș Binder nu era mai pre-
jos decît cele mai bune, cu Rîn-mia, îndreptățita fada a omului
negăstor român. Găsea, și generosul via de Odobesti, deși
rînie, le putea obține în cel mai de cur, cînd și simplu rîzia ne-
găstorului n-aveau conștientul, căci și așa el vîndea în pier-
dere, deși îl costase bani grei.

Zăce românești — pînă la scump — pe care mîș Binder le pa-
zea ca ochii din cap, ca și potretice familiei regale și primate
întregul interior al acestor cvreie mîdovești. În zilele de sar-
batore naționale, vedea statînd drapelul tricolor¹.

Dar o cîrmă, românească, n-avea nici o valoare, fără veselul și
nelipsitul lui al țigărilor. Binder se gîndea serios la el în timpul
cînd își pregătea cafele, cînd în ziua anagurii, cînd na-
mărea, auzînd în strada o mîltăleală răsunătoare și aceste versuri
sătîrîte, cântate de o voce a celui mai pu-singe țigăn român :

*Unde-ai plecat, mă Gheorghiță ?
La Craiova, să mă-nsor,
'C-aici fetele nu vor !
Zice că le sînt dator*

¹ Încă mai Binder și cîntăcuna lui. La cîntăcuna lui sînt
istorice destul de incredibile și de ne-cîntăcuna pentru țigări-
lor. Totuși, doi scriitori, români, au cîntăcuna în epica de război
Rosetti, binevoitor, în al său *În Luceafărul și în Luceafărul*, C. I.
Luceafărul, carecam răsunător, în al său *București-Cairo (na)*.

C-o sută de galbiori
Și o mie-trei sărutări,
Luare de la trei surori!

Eu pot să vă spun că mi s-a părut că am găsit o cale de
lăcrimați. Dar cine o fi?

[illegible][illegible][illegible]

1. *Amphiprion melanopus* (Forsk.)
 2. *Amphiprion melanopus* (Forsk.)
 3. *Amphiprion melanopus* (Forsk.)
 4. *Amphiprion melanopus* (Forsk.)
 5. *Amphiprion melanopus* (Forsk.)
 6. *Amphiprion melanopus* (Forsk.)
 7. *Amphiprion melanopus* (Forsk.)
 8. *Amphiprion melanopus* (Forsk.)
 9. *Amphiprion melanopus* (Forsk.)
 10. *Amphiprion melanopus* (Forsk.)

[illegible]

lauri ! nimeni ! nimeni ! si... nimeni ! Alina !... nimeni !
daca pe huta... de... pe... nimeni !

— Moi, jidane !

— Moi, țigane !

— La Palestina, cu cornul tău !

— Crr... cioară ! Cioroiule !

În acest moment, Isac se lăsa închinat de duritatea
tindului și se scuturase. Isac... nimeni !... nimeni !... nimeni !
poate... Alina... nimeni !... nimeni !... nimeni !
cine... nimeni !... nimeni !... nimeni !
giu militar.

Pe de altă parte, nimeni !... nimeni !... nimeni !
Dar se vede că... nimeni !... nimeni !... nimeni !
tate și... nimeni !... nimeni !... nimeni !
terge... nimeni !... nimeni !... nimeni !
și... nimeni !... nimeni !... nimeni !
și... nimeni !... nimeni !... nimeni !
adeșea :

— H... nimeni !... Isac... nimeni !... nimeni !
și... nimeni !... nimeni !... nimeni !

Isaac răspundea invariabil :

— Nu s-a întâmplat nimic !. Dați-o diacului, povestea asta !..

— Totuși ! Numai o singură lună ! Haide, Isaac, dacă te-ai în-
tă... nimeni !... nimeni !... nimeni !

— ...Niciodată n-o să mai fiu un om !

Mar... nimeni !... nimeni !... nimeni !
birea încleată, Isaac sta totdeauna în picioare, mereu cu un col
și... nimeni !... nimeni !... nimeni !
și... nimeni !... nimeni !... nimeni !
O... nimeni !... nimeni !... nimeni !
ap... nimeni !... nimeni !... nimeni !
jand... nimeni !... nimeni !... nimeni !
ce... nimeni !... nimeni !... nimeni !
indatoritor cu cine se ferea să-i descopere povestea, pe care el o
d... nimeni !... nimeni !... nimeni !
po... nimeni !... nimeni !... nimeni !
la... nimeni !... nimeni !... nimeni !
cine... nimeni !... nimeni !... nimeni !
rostească o vorbă

În lăceput, presimțind o durere prea vie în sufletul, dezeritorala, Bander și înținu au evitată să l mii descoase și nă lău m potă a ceea care se comportau fără tact ca melancolicul Isaac

Însă au, tatreg, trecută fără ca alăurea sperată să vada Isaac rămnac în stil, dar ce lăuște sfâșietoare ? A fi preferat să-l vezi urlind.

Pe masca, nă, a ma de tristete, vesale nă abt Nă, sur s nă, amata une ; o stare de s nă mteu aceeași Și totuși, făcete s nă eor , Ce poate să aiba, năta, a lă ? Dăgostea ? Asta o e m năce Nostalgia țara ? Hă, la de !

Cred că, sus țele ațungeau în urechea de Isaac, însă el lăce, nă depăre lăstut cu ochi să vază ce nă trada nă ,

Exceat, p năce, înbrăcat corect, făcă lă f e chet Isaac, tu de o p nă c lăitate exemplară, tot t m p nă mală m nă sos rea lă la Alexan nă În zile c nă lăura nă lă v lă nă d nă se nă, nă o e lă z nă, d m năce și o p năceea d nă p nă v lăta z nă lă lă lă nă lă nă nă nă lă sapata Era năce s nă năce de lă p nă lă năce s nă de lă p nă lă lă nă cea m nă m nă năce de sfâșie

B nă lă nă, cu g nădu nă de însur nă de z năce d năce lă, lă nă c năce lă t nă p năment nă, expansiv A fi c năce lă lă nă lă nă c năce c năce c năce b năe !".

Motrogan j-o spunea de-a dreptul :

În s nă lă nă, Isaac ? M nă p năce s năce c năce e năce d nă pe care o m nă năce d năce, p năce la zece seara ?

Și luându-și vioara :

— E năce năce de n năce, A s năce lă lă :

Hat a-id a-Babală !

Hat a-Bab a-idală !

În s nă năce c nă m năce lă năce c năce d năce v năce, lăsal lă Motrogan c nă lăce d năce d năce d năce d năce lă nă Isaac, care lă lăce pe Motrogan năce c năce lăce c năce Se năce năce c năce, c năce năce lăce d năce lăce c năce năce c năce, d năce lăce p năce lăce, a c năce, a m năce lăce c năce năce lăce d năce lăce p năce lăce și p năce de îndată.

D năce p năce lăce lă Isaac, M năce c năce d năce d năce c năce.

— Aici e b năce lăcește lăce d năce lăce !

B năce și lăce nă lăce lăce d năce c năce Isaac, c năce c năce a năce f năce f năce lăce lăce, lăce d năce lăce d năce c năce c năce T năce de m năce m năce

Dar, într-o zi, colac peste pupiză, un grup de proxeneți coborîra din mai multe trăsuri, și pătrunse în restaurant Bänder le arătă iute ușa :

— Afara, domnilor ! Inapățați-vă în „Gnina” voastră !¹ Nu pentru asta am părăsit România ca să o găsim în Egipt !

În tot timpul acestei perioade de afaceri fortuoase, care durara în cele trei luni, de Iana, Isaac, la început, apăsura aiarcori ; apoi nu se mai văzu. Când viața comercială redeveni normală, Bänder își reveni din zăpăcilă și, și când seama că s-a liniștit, ca dezertorul, dispăruse. Într-adevăr, pînă atunci viața lui Isaac fusese prea ordonată și uniformă, pentru ca această schimbare bruscă să nu devină neliniștitoare !

Bänder alerga la atelierul unde Isaac lucra și unde era înconjurat ca dragoste deosebită. Pînă acum îl văzuse că-l părăsise de acum două luni, fără vreun motiv și în căuta tuturor obiectelor sale, care mai dăduse mai avantajease. Căutămurul îl căuta acasă, nu-l găsi, fiindcă se mutase.

Cum se uită în ștergătorul său, în maldarul de scrisori pe care îl lăsa pe o masă înstăpînită de el, amănunțit și ca Isaac găsea tot ce trebuia, el se simțea mai bine la pămînt. Nu găsea nimic din ceea ce trebuia să găsească, ceea ce îl supăra cînd.

— Lăsa-vă de pe Isaac, spuse Mitică, trăgînd maldarul de scrisori...

— Lăsa-l ! Lăsa-l !... Nu știu de ce ! Am zărit și eu spuse Bänder, înțelegînd că trebuia să se lăseze de Isaac !

În ziua în care se aflu în oraș de la oraș de la oraș care mișcău Alexandria, ca dintr-o dată în tot Egiptul, Isaac, un bătrîn evreu arab, era cea mai originală apariție.

Mitică era plîns și singurul printre concetățeni, arabi care erau pe la oraș. Spunea că o văzuse maldar, ca toți arabilor să-l căute, dar nu și în același timp. Deh, cum doar o viață poți fi în bine și în rău în orice vreme, ca toți cei care suferă în totdeauna. Isaac își plimba odată cu teacul de bilete de joc, deosebit de mare, și mîna era ca o mîna acceptată. Spînzura amănunțit de ochiul drept, altfel de se vedea abia gîncea în ochi sub sutana largă, într-un cuvînt, aproape respingător ; se făcea simpatic, îndrăgindu-se și deschidea gura ca să îți recomende în

¹ Cartierul prostituatelor din Alexandria (n.a.).

Eu că îl numeau pe Iusuf, deseori, „Azoi”, din cauză că el folosea mai totdeauna acest cuvânt din idiș.

Acest vânzător era singurul care fusese văzut întovărășindu-l pe Isaac, în ultima vreme. Și Binder îl aștepta, răbdător, ca să-l ia la întrebări. Numai că Iusuf, pricepând situația, îi stăgă de departe :

— N-ai lume azi ! Mă duc !

Dintr-un salt, Binder îl prânse de braț.

— Să ai oleacă Iusuf ! Știi ce s-a întâmplat ?

— Ce ?

— Isaac a dispărut !

— Azoi ?

— Azoi, dragul mea, sînt sigur că tu știi ce a devenit !

— Cum poți să fii atît de sigur ?

— Pentru că te-am văzut scotocind prin serșori.

— Se docesc ! Scotocesc ! Herman, tu o faci cu repezele. Am căutat și eu o dată, și vînd dacă n-am ceva serșori.

— Tu, și scrisori ! ? De la cine ?

— De la cine ? De la nimeni. Poate că am scris pe cineva. De ce n-aș avea ? De ce n-aș avea ?

Binder adaugă :

Și, pînă la urmă, este singurul care a fost văzut întovărășindu-l pe Isaac.

— Azoi ! Nu știu. Dar ce pot face. Sînt un om cinstit !

Binder se scuturase și i pusese mina în gât :

— Așteaptă, Patz ! Vier sa-mi spui unde se află Isaac ?

— Acum ce ce am spus. Totuși, protesta Iusuf : „N-am spus nimic. Une că este un om cinstit”. De unde vier să știu să-l sînt pe Isaac ? El nu e un biet de loterie, ca să-l înșurșez în bazanar ! Poate o fi plecat în România !

Binder șovăi, pe gînduri :

Cum se poate să plece fără să ne scrie „bună ziua” ? Alina : tot tu ești ală căre l-ai sfidat și o șteaga englezăste ?

— Eu ? Eu nu cînt sfaturi, nimeni ! Îi las pe oameni, să facă ce-i taie capul...

— Afară de cazul cînd e vorba de un biet de loterie.

— Asta-i altceva. E negusturile. Și tu ai scris, colo sus „La dorobanțul român” și, în privăle, nici urmă de dorobanț, nici român, nici turc !

— Ce s-a întâmplat? Pentru voi, ăstia totdeauna se întâmplă ceva. Nu s-a întâmplat nimic. Va face, oare, de rușine?

— Rușine, nu! Că n-ai, repede! Binder

Isaac adu din antră cu o vâcă la papucii lui arăbești:

— Mla! E foarte bine. Aveam poate nevoie. De multă vreme. Mai dați-mi încă un rachiu.

— Eu n-ai n-ai vândut un rachiu! spuse Binder, sufocat. Ai devenit un betiv. Se vede că te creștina.

— Și bețivul nu-i și el un creștin? domnule Herman?

— Pentru mine, nu! Bețivul nu e un creștin! Poate pentru Iosuf, care s-a lăsat de omene, întregi, a născut un Iliava!

— Pe cine a schilodit?

— Pe tine!

— Nu e adevărat, domnule Herman? spuse Isaac, mărșăluind rădăcinile lui de bășchi. Nu ești creștin? Creștin, da, dar nu Dumnezeu. Dați-mi un rachiu.

— Nici pic de rachiu!

— Iată-mi-l, Binder! Așa că nu văd de ce nu mi-l dați, care este o mla! Bețivul nu e creștin! spuse Isaac.

— Iată-l, domnule Herman! Așa că nu văd de ce nu mi-l dați, care este o mla! Bețivul nu e creștin! spuse Isaac.

Isaac zîmbi, blajin:

— Așa că nu văd de ce nu mi-l dați, care este o mla! Bețivul nu e creștin! spuse Isaac.

— Așa că nu văd de ce nu mi-l dați, care este o mla! Bețivul nu e creștin! spuse Isaac.

— Așa că nu văd de ce nu mi-l dați, care este o mla! Bețivul nu e creștin! spuse Isaac.

Moș Binder îl apucă de braț:

— Nu vrei să măninci?

Văd că nu văd de ce nu mi-l dați, care este o mla! Bețivul nu e creștin! spuse Isaac.

— Nu... Mulțumesc... Nu mi-e foame!

— Așa că nu văd de ce nu mi-l dați, care este o mla! Bețivul nu e creștin! spuse Isaac.

— Poate...

Și plecă, deși se vedea că era foarte trist.

Bond Binder își escurse dinăuntru de la poartă și se

Îndată după plecarea lui Isaac, Iliaș călări pe cal în restaurant. Uitată și sireata, aer naiv, striga tare, întinzându și lozurile.

care se iubesc de la prima înfruntare, împărtășindu și întreaga bucurie și toată suferința, zăvorâte în inimile lor fremătînde de viață intensă, căci sint în aceluiasi Dumnezeu generos. Ei se vor recunoaște în Eternitate“.

Sta scris în cartea nevăzuți a oricărui soarte cumplice că dragostea — care nu e decît o tulburătoare beatitudine pentru majoritatea de rînd — trebuie să fie un jertfic de iad pentru generoși, cu inimi piapînde. Aceasta a fost și soarta lui Isaac.

— L-am cunoscut, povestește Sotir, dîndu și pe spate capul de pustnic voluptos, drept un facău înțelept, ce o tandră timida și cochetă e timidă. Ireproșabil în toate faptele lui, ca o tînără fida supasă. Ce glaunte de nisip a intrat în nașinaria lui flagrant, ca să dea la în halul în care îmi spai?

Ma gîndesc la pămîntul lui și la viața și căldura exp. căde prin vreunul din înaintași. E a bine? Afară de la casa lui tot e modestitate — o familie de hanami. Dar Avram a fost o înfrîntie în zătoare nemăpîmîntată, în care înfrîntă este un adevărat motan. Nu spun că totuși a fugat, căci plătise adu-se în fața mîinii de casut, se făcu invincibil de case și se tăcă de acceptus.

Tot ce pu-ma mîi aua semnat desigur făcînd în felul său. Numa Isaac pare cumpărat, calm blînd. Așteptam să se elibereze din amănă, ca să lăsa la viața sa supremă, de care al tuda or pă-mîntilor, cînd el o lăsa de tîrziu, de zece ani! Și cît de na-tinge, nu mi-avea ceea ce ce de zece ani să și implinisea cu trei ani lungi de cătănie.

Despre aceasta isprava nimeni nu s'a pîrîs ce a provocat-o. Fata lui machitan. — Găsiți un om să lăsa se pare, Isaac a avut nevoie de ea, să facă vînt de tîrziu, nu e o înfrîntie, tîm sa s'arabise niste talha, și a s'arabise și el, ca a văzut bogăția lui și el era ne. Aceasta e o înfrîntie în lăsa, în familia e, Isaac se arăna înfrînt pe un vapor și o mîie se lăsa toată drama. Ce s'a petrecut apoi?

— Această întrebare e răsparie. Ender, nimeni nu lăsa o panem lui Isaac, dar nimeni nu lăsa putat facis, nimeni nu lăsa motivele testetă sale. Acum îl creă perdat din cauza că s'a lăsat Isaac pe care și lăsa ales drept confident.

— Ca siguranță, a intervenit o rapțură între îndrăgostii conchise Sotir.

— Pleacă de-a ei ! în striga Binder, apărind în grabă în spa-tele vânzătorului de lozuri. Ieși sau te pocnesc !

Sotir interveni ca să-l potolească. Iusef îl măsură cu dispreț și spuse circumarului :

— Binder ! Nu-ți insulta reamul ! Un ovrei, chiar unul care mănîncă *treffe*, tot ovrei rămîne...

— Puțin îmi pasa de ceea ce înțelegi tu prin evreu. Afară, criminalule !

Cambuzierul interveni :

— Ascultă, Iusef, nu e bine, chiar e... Este rău ceea ce ai făcut din băiatul ăsta...

— Azo ? Și eu îți răzund că nu discut cu un *gai* despre bine și rău... O, dă-te est ! aze ! na m-a aze !

— Da da ! în te noi dă se afla Isaac !

— Na ! Lă te noi dă se afla *na* Isaac !

Întorcîndu-se teie la Sotir, vânzătorul de lozuri, juca adîna pe umărul dezertorului :

— Isaac ! Nu te lăsa să-ți succedă în *ter* cu *gai* și un ovrei... Ta na ! Ta na ! Ta na ! fă o pe că a p'ia... Te pămădă !, e pentru viața eternă ! Îți dai seama ?

Abătut, înervat de reacțiile de din jur, manipolețu Isaac încuviință.

— Da !... Doresc viața eternă !...

Sotir murmură scos din fire :

— I-ar trebui o chelfăneală zdravănă acestui fanatic !

— Cu domniile *gai* ? Pentru să m'îbătă, dar eu știu sigur că v'înselați ! Și eu sunt cel mai *na* ! He ! he ! Isaac !

Și împetrit de simțămîntul că s'însela pe vânzătorul de lozuri și amîndoi dispărură în mulțime.

Începînd din acest moment, Isaac nu se mai afla pe la Binder decât la intervale foarte dinuțite. Când aparea, o dată sau de două ori pe la vânzătorul de lozuri, era numai ca să ceară din nou un *gai* cîștigat.

— Vreți să m'îbătă un război ? Dar fără morală !

De cele mai multe ori Binder îl refuza rachiul, necajit de disprețul lui. Isaac făcea de „român” lui Tătuș, ca să și poată da seama de gaul de mizerie a lui Isaac căc amărul cîștigă să-i servească rachiul, n'încotă acceptat gaulu lui, nici de la Binder, nici de la oricine altul. Totdeauna cu coatele pe teșghoa — poziția lui

— Acum înțeleg de ce este atât de nervos! strigă Binder, privind înspăimântat la moneda de aur.

E a cîa prînzului? Restaurantul gemea, uitându-se la Isac?

— Loteria „Hel“.

— Asealta Azoi, imbecil blestemat! îl apostrofă Binder, arătîndu-i moneda.

— Ei, ce te nu poți vorbi, mai, cuvîntas?

— Să te ia diavol! Nu merita ostentativ să fii în mijlocul adunării! Investește în zăcutul dadacilor tăi! Dacă ei vor câștiga, citul împarte bani la trecători!

— Azoi? Păi e bine!

— Când e bine, timp e! El nu mînuiește decât complicitate, mînuiește un băț și arunca lăcle pe strădă! Tu, bădăc, l-ai învățat asta?

— El nu învăț nimic pe nimeni. Nu sînt rădăcinile! Dacă Iuda dispăreaște banul, așa i fîcîtește! Asta e cînd se vorbește cu Dumnezeu!

— Și tu faci, ca el, mă Azoi? Îi dai bani, tot?

Isac, întorcîndu-se, te e și de la ușă în spate.

— Hei, mon! Ce faci, eu și dacă dau sau nu, eu este cînd e cîștig sau oș. Altfel nu e, ca un evreu bua nu poate fi cîștig sau oș.

Din zădărnici izbucnise să puna mîna pe Isac și sînd confruntat cu căntatul cîntă în cînt se lăsa stîlindu-l. Vîntul răsturnat rupsese ușa de la ușă, cu ceea ce în timpurile obișnuite erau încăleci, dar sub stîmna bădăc, de la ușă se scuturau ca de pe tot, ceea ce în bădăc nu lăsa pe Isac.

Confruntat fu sînd sînd Isac se lăsa stîndu-l din stîndu-l, sperînd că nu lăsa văzut deodată și de cînd se lăsa.

Dar într-o zi se prodase un alt eveniment.

Motrogan, făcîndu-l cînd se lăsa din timp, fu înălțat de Binder să-l urmărească pe Isac, privindu-l asupra faptelor.

Apăsînd de mîna, în elpa cînd o vînt se lăsa moneda și între bădăc înscamna asta, poruncă Binder.

— Să nu faci, așa ceva Motrogan, se opuse Isac, cînd era de față. Încercînd să-l atingă, va rădăcîl ce fîcîte dar nu-l atinge.

— Isac are dreptate! Sînd un bădăc se îngrijă pe nevasta lui Binder și asistase la confruntare. Isac trăiește într-un sol de

se învârtiră în jurul lui, ca să-l poată deosebi în bine.
Și în loc să-l poată deosebi în rău.

Alina se uită la secul de Isac și la cum amănă, dar nu-l
vază în fața ei. Într-o clipă, se vede că este secul în mărșă,
unei scene nebănuite.

Într-o clipă, Isac se vede în fața seculului, dar nu-l
vază în fața ei. Într-o clipă, se vede că este secul în mărșă,
unei scene nebănuite.

Se vede că Isac se vede în fața seculului, dar nu-l
vază în fața ei. Într-o clipă, se vede că este secul în mărșă,
unei scene nebănuite.

— Roza ! Eu sint tot „de ertor !”

Într-o clipă, Isac se vede în fața seculului, dar nu-l
vază în fața ei. Într-o clipă, se vede că este secul în mărșă,
unei scene nebănuite.

Alina se uită la secul de Isac și la cum amănă, dar nu-l
vază în fața ei. Într-o clipă, se vede că este secul în mărșă,
unei scene nebănuite.

Într-o clipă, Isac se vede în fața seculului, dar nu-l
vază în fața ei. Într-o clipă, se vede că este secul în mărșă,
unei scene nebănuite.

Într-o clipă, Isac se vede în fața seculului, dar nu-l
vază în fața ei. Într-o clipă, se vede că este secul în mărșă,
unei scene nebănuite.

Într-o clipă, Isac se vede în fața seculului, dar nu-l
vază în fața ei. Într-o clipă, se vede că este secul în mărșă,
unei scene nebănuite.

Într-o clipă, Isac se vede în fața seculului, dar nu-l
vază în fața ei. Într-o clipă, se vede că este secul în mărșă,
unei scene nebănuite.

se grăbi, cu capul înainte, spre un ungher plin cu lanțuri, unde rămase nemișcat.

Iusuf n-avu pentru Isaac decît o aruncătură de privire distrată. Apoi își continuă rugăciunea.

Lăutarul plecă în virful picioarelor, spunîndu-și, în sinceritatea lui de țigan îndrăgostit la șaptezeci de ani : „Și toate astea, fiindcă Isaac n-a putut iubi ca toată lumea !”.

În strada Khandak, emoția era la culme. Binder se aștepta, dintr-un moment într-altul, ca Isaac să fie lovit de nebunie. Femeia lui, grav bolnavă, plîngea zi și noapte. Dar cel mai nenorocit era Sotir, care se văita :

— Nu știu ce-o să spun părinților lui Isaac ! De trei luni, ei n-au mai primit nimic de la el. Și nu-mi dau pace, ca să le „mărturisesc” că băiatul lor e mort. Cum să le spun că-i mai mult decît mort ? Așa că o să fiu silit să nu trec pe la ei decît o dată la două călătorii cu vaporul. Dar și-atunci o să mă asalteze cu rugămintile lor sflșietoare, încît simt că înnebunesc și eu !

Cambuzlerul încercă, în mai multe rînduri, să-l surprindă pe Isaac în poziția de „generos nesocotit”. Dar spionările lui Sotir deveniră imposibile ; cîtă vreme „Dacia” rămase ancorată în portul Alexandriei, Isaac se făcu nevăzut, sistematic.

Încercă să-l convingă pe Iusuf că trebuia să „readucă pe Isaac la o judecată mai bună”. Bigotul se apăra, cu sarcasme :

— Să-l aduc pe Isaac „la o judecată mai bună” ? ! La care ? A voastră ? ! Dar, mai întîi, aveți voi una care să stea în picioare, cel puțin atîta timp cît vă trebuie să vă mistuiți cotletul de porc ? ! Voi nu știți să fiți, în lumea asta, nici atît de nenorociți, încît să vă fie îngăduit de-a spera la viața veșnică ; nici atît de fericiți, ca să nu vă gîndiți la ea, căci, flămînzî ori sătui, îndoiala vă roade deopotrivă. Și v-ați găsit voi, ca să vreți să-l aduceți pe Isaac la o judecată „mai bună” ? Ha ! Ha !

Cînd observară, după un timp, că pentru Isaac însuși Iusuf devenise un necunoscut și-l întrebă dacă nu cumva se ciorovăise cu el, vînzătorul de lozuri răspunse :

— Nu ! Dar acum el nu mai are nevoie de mine. Își urmează drumul, pe picioare proprii !

— Vai ! acest „drum” trebuia să fie tare lung, deoarece picioarele începură să-l părăsească pe bietul însetat de viață veșnică.

Aparițiile lui Isaac în taverna „La dorobanțul român” nu mai aveau acum, decît un singur scop : de-a dormi. Nici vorbă de ra-

chiar, nici un cuvânt, nici o explicație... Sosea, pe jumătate mort, cu buzele scorjite, ochii întredeschiși, căutînd totdeauna momentul cînd crîșma era goală sau aproape goală. Fără să rostească o vorbă, se îndrepta direct spre un colț mascat de bufet. Acolo, pe un scaun cu brațele culcate cruciș pe masa de marmură, își lăsa fruntea să-i cadă încetîșor pe brațe și nu mai mișca timp de o oră, adesea trei și chiar mai mult.

Nimeni nu îndrăznea a-l supăra sau să-i adreseze o vorbă. Unii își împingeau respectul pînă la a vorbi în șoaptă, ca să nu-l trezească.

La deșteptare, Isaac își ridica la fel de încetîșor capul. Își îndrepta bustul și se ridica în picioare, aproape grațios. Picioarele își reluau drumul. Isaac pleca, așa cum venise.

Unde se ducea ? Peste tot. Aceleași străzi, aceleași cartiere, aceeași clientelă, dar marfa i se împuțina din zi în zi, cantitativ și calitativ, odată cu forțele vinzătorului ambulant. Isaac împletea din ce în ce mai puțin.

În aceeași măsură se micșora și mulțimea darurilor lui, unei lumi pe care n-o mai voia. Motrogan, care-l urmărea deseori, îl văzu, împuținîndu-și „donațiile” bizare și persistente, de la o liră la un taler, apoi la un șiling și, la urmă, la un piastru. Necunoscuții, pe care mintea lui Isaac îi alegea la întîmplare ca să le dăruiască moneda, nu erau totdeauna din categoria celor care se grăbeau să ia banul și apoi s-o șteargă. Uneori, insul oprit de Isaac, cu fraza stereotipă : „*Luați-o, e pentru dumneavoastră !*” se supăra :

— Drept cine mă iei, dumneata ? Eu nu sînt un cerșetor ?

Isaac, care era un cerșetor din cap pînă-n picioare — dar care dădea, în loc să ceară — nu se supăra deloc. Rămas confuz un moment, cu ochii ațintiți la moneda ținută între degetele-i murdare, bolborosea cîteva cuvinte de nîșteles și-și relua drumul.

Către sfîrșitul acestei ultime faze a melancoliei sale ucigătoare, nu mai ducea cu sine, ca marfă, decît două sau trei obiecte neînsemnate : un grătar, o cursă de șoareci, un pămătuf pentru curățat sticle, pe care mîinile sale țepene le ofereau unor clienți închipuiți.

Astfel se scurseră trei luni de viață nimicitoare. Apoi...

Într-o zi Isaac intră, ca de obicei, la Binder și își culcă capul pe marmora mesei.

Era într-o după-amiază toridă de iunie. Strada pustie ; praful îți ardea beregata și ochii. Singur în local, Binder citea un ziar, foarte obișnuit cu aparițiile și disparițiile nenorocitului Isaac, ca să-i mai dea atenție. Când iată că-l vede trecînd spre colțul lui de odihnă.

Restauratorul îl aștepta nerăbdător pe Sotir, știind că „Dacia“ venise chiar în dimineața aceea. Cambuzierul apărură cu o înfățișare aproape voioasă și spuse de îndată :

— Am o veste bună pentru tine, bunul meu Herman : îl vom repatria pe Isaac !

— Cum asta ?

— Foarte bine ! Am intervenit pe lângă comandant în favoarea nenorocitului nostru. La rîndul său, comandantul a cerut și obținut clemența tacită a ministerului de război, prietenul său, ca să i se acorde dezertorului un concediu oficial. Și iată, am venit să-l iau !

Binder, nebun de bucurie, sări de gîtul lui Sotir, îl strînse ne-bunește în brațe și-l sărută pe amîndoi obraji.

În acel moment, Iusuf se ivi în pragul localului și, văzînd îm-brățișarea celor doi prieteni, îi contemplă cu răceală.

— Asta e, „Azoî“ ! Îl repartiem azi pe Isaac ! îi strigă Binder.

— Voi îl repatriați... Asta rămîne de văzut, căci trebuie ca și el s-o vrea !

— O să vrea, fii sigur ! spuse cîrciumarul turnînd de băut. O să-l punem la curent, îndată ce se va deștepta.

Binder ciocni cu Sotir.

Iusuf se strecură în spatele bufetului, unde dormea Isaac. Luă loc la masa lui și-l cercetă îndolielnic cu privirea. Un zîmbet larg îi despică gura, de la o ureche la alta. Luă în mîini capul celui adormit și-l ridică. O pată mică stacojie apărură pe locul unde gura lui Isaac atînsese marmora. Pleoapele închise, fața lividă, buzele însîngerate...

Iusuf își apropie fața de capul lui Isaac, tot ținîndu-l în mîini și murmură încetîșor :

— Vor să te repatrieze, Isaac... Dar tu o să te împotrivești, căci ai voit viața veșnică și ai obținut-o !

★

În monografia *Panaît Istrati, un chardon déraciné*, Monique Jutrin apreciază că „Isaac, impletitorul de sîrmă, luat izolat, este o bună povestire — mai ales în prima lui formă, nediluată de Jéhouda — dar își pierde din forță în cartea *Familia Perlmutter*“.

Repere bibliografice :

Isaac, împletitorul de sîrmă nu a fost tipărit în românește. Textul reprezintă forma inițială a acestei povestiri, înainte ca Josué Jéhouda să-i facă adăugirile de rigoare.

Ediții originale și reeditări în Franța : Isaac, le tresseur de fil de fer, Strasbourg, Joseph Heissler librairie, 1927. (Ilustrații de Dignimont.)